

Försvarshögskolan

Självständigt arbete (30 hp)

Författare		Program/Kurs
Mikael Forsberg		HOP SA 2025-2026
Handledare	Kurskod	Antal ord: 10499 + bilagor 416
Viktoriya Fedorchak	2UK023	
<i>Nordic Air Power Concept – hur förändrade strategiska förutsättningar påverkar nordiskt militärt samarbete</i>		
<p>ABSTRACT: How has Nordic military cooperation transformed following the strategic shift represented by Sweden's and Finland's accession to NATO? Previous academic and professional military research has largely relied on open sources and descriptive historical analysis. This thesis addresses that gap by using elite interviews and inductive thematic analysis to examine how changing strategic conditions shape military cooperation. The findings show that Nordic air cooperation is rapidly shifting from coordination on non-operational activities to enabling operational capability for NATO in the Nordic region. Shared strategic interests, geographical proximity, historical ties, and similarities in strategic culture emerge as key enablers for deeper cooperation, despite differing national priorities. The study also highlights practical implications, particularly the need for early professional education in Nordic cooperation. The results contribute both empirical insight into early NATO-integration dynamics in the Nordic air domain and broader understanding of how regional military cooperation can evolve into an operational resource within an alliance framework.</p>		
Nyckelord: Luftmakt, internationellt samarbete, Nordic Air Power Concept		

INNEHÅLL

1. INLEDNING.....	3
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställning	4
1.4 Forskningsöversikt	4
2. TEORI.....	10
2.1 Drivkrafter bakom multinationella militära samarbeten	10
2.2 Kriterier för framgång eller misslyckande	11
3. METOD.....	14
3.1 Forskningsdesign.....	14
3.2 Datainsamling och bearbetning	14
3.3 Tematisk analys	15
3.4 Forskningsetik	17
4. RESULTAT	18
4.1 Olika viljor och utblick - på resan mot ett gemensamt mål	18
4.2 NAPC och det militära problemet	21
4.3 Nationell suveränitet eller gemensamma förmågor?.....	23
4.4 NAPC – ett unikt samarbete för Nato	24
4.5 Utmaningar och möjliggörare	25
4.6 Samarbete som en djupt mänsklig aktivitet.....	27
5. DISKUSSION	29
5.1 Transformation av nordiskt samarbete	29
5.2 Slutsatser	30
REFERENSER.....	32
BILAGOR.....	35

1. INLEDNING

1.1 Problemformulering

När försöken att bilda en nordisk försvarsunion efter andra världskriget föll samman innebar det länge locket på för nordiskt militärt samarbete. Efter kalla krigets slut togs trevande steg för utökad samarbete men trots stora visioner fanns en elefant i rummet: två av länderna var Natomedlemmar och två inte. Samarbetet begränsades till icke-operativa frågor som övningssamarbete, försvarsmaterielsamarbete och utlandsinsatser (Dahl, 2021; Forsberg, 2013; Saxi, 2019). Finlands och Sveriges säkerhetspolitiska riktningssändring 2022 innebär dock en *Zeitenwende* i Norden.

Integration av nya Natomedlemmar är en komplex process som sätter stor press på militära organisationer, särskilt inom luftarenan. Finlands och Sveriges medlemskap innebar den största utökningen av potentiell luftmakt hos alliansen åtminstone sedan kalla krigets slut. Länderna bidrar med flygvapen som är relativt numerärt starka och kompletta avseende förmågebredd. Bidraget från de nya medlemmarna är substantiellt, men förväntningarna är betydligt större än tidigare utvidgningar (Ålander & Albuquerque, 2022, Forsberg & Christiansson, 2025, s.144–7).

Nordic Air Power Concept (NAPC) är ett koncept för fördjupat samarbete mellan de nordiska ländernas flygvapen. Konceptet bygger på fyra pelare: *gemensam planering och ledning av luftoperationer, samordnad utveckling och användning av nordiska flygbaser, stärkt gemensam lägesbild samt gemensam utbildning, träning och övning*. Konceptet ska stärka den samlade förmågan till flygoperationer och skapa förutsättningar för effektiv, sömlös övergång till kollektivt försvar inom Nato-ram. NAPC syftar till att uppnå förmågan att verka som *en styrka* i fullskaliga gemensamma luftoperationer från dag noll. Inledningsvis operationaliserades uppbyggnaden bl.a. genom skapandet av *Nordic Division* inom ramen för Norges nationella Joint Air Operations Centre (JAOC) (Forsvaret, 2025).

Det nordiska samarbetets förändringsresa går oerhört fort inom luftarenan. Från huvudsakligen övningssamarbete, materielanskaffning, och visst informationsutbyte svänger allt *på mycket kort tid* till NAPC målbild om *fullskaliga gemensamma luftoperationer från dag noll inom ramen för kollektivt försvar*. Detta väcker nyfikenhet hos författaren – och många funderingar. Hur förändras nordiskt samarbete i luftarenan när begränsningarna tas bort? Vad driver förändringen och vad krävs för att lyckas?

Det är lätt att föreställa sig att denna typ av samarbete aldrig kan vara helt friktionsfritt och utan utmaningar – praktiska, legitimitetsmässiga eller andra. De nordiska ländernas flygvapen prioriterar detta arbete trots att det innebär stora ansträngningar för redan hårt belastade organisationer.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att *analysera hur nordiskt militärt samarbete inom luftarenan har förändrats i samband med Sveriges och Finlands Nato-inträde*, samt att *identifiera och förklara vilka faktorer och drivkrafter som påverkar denna förändring*. I ett vidare perspektiv kan detta bidra till ökad kunskap om *hur militära samarbeten kan förändras vid nya strategiska förutsättningar*. Detta får ökad betydelse i ljuset av Sveriges Nato-inträde samt den försämrade säkerhetspolitiska situationen i Europa, där officerare i högre grad förväntas verka i en multinationell kontext.

1.3 Frågeställning

För att sammanfatta detta i en fråga:

Hur kan transformationen av nordiskt luftmaktssamarbete i samband med Sveriges och Finlands Nato-inträde förklaras?

Delfrågor:

1. Hur har NACP utvecklats från tidigare nordiskt militärt samarbete?
2. Vilka drivkrafter har varit betydelsefulla för utvecklingen av det nordiska luftmaktssamarbetet?
3. Vilka faktorer påverkar möjligheter och begränsningar i samarbetet?

1.4 Forskningsöversikt

Denna del sammanfattar forskningsläget inom fältet *militärt multinationellt samarbete*. Fältet är omfattande. I syfte att smalna av, till forskning relevant för studiens fall, begränsas översikten till *operativt* samarbete, exklusive samarbeten av renodlat *förmågeskapande* karaktär (materieförsörjning, forskning, utbildning etc.). Denna avgränsning används även av andra forskare (se t.ex. Zandee m.fl., 2016, s.2).

Översikten inleds med ett avsnitt kring multinationellt militärt samarbete i allmänhet, följt av ett avsnitt med fokus på *nordiskt* militärt samarbete. Avslutningsvis sammanfattas forskningen och forskningsluckan preciseras.

1.4.1. Att förstå multinationellt militärt samarbete

Den dominerande ansatsen inom befintlig forskning avseende internationellt militärt samarbete är empirisk; fokuserar på att undersöka enskilda fall och beskriva historia, struktur, syfte, sociala/organisatoriska relationer, verksamhet samt lyfta fram förtjänster och svagheter. Vetenskapligt bidrag begränsas till att, exempelvis, föreslå hur aktuellt samarbete kan utvecklas eller allmänna lärdomar som kan dras. Med denna ansats har exempelvis *organisationer* som *I.tysk-nederländska armékåren* (Maas m.fl., 2017; Marlow & Blythe, 2022; Moelker m.fl., 2007), *Eurocorps* (Dumoulin, 2018; Renaut, 2024), *European Air Transport Command* (Ricci, 2016; Sand, 2018; Saverio Agresti, 2020), *Belgisk-nederländska marinsamarbetet* (Biscop m.fl., 2013) och *SHIRBRIG* (Koops, 2009; Koops & Varwick, 2008) undersökts.

Med motsvarande ansats har även militärt samarbete i en viss *operation* undersökts, t.ex. utifrån *kultur & gemensamt språk* (Soeters & Tresch, 2010; Vuga, 2010), *historia och politiskt engagemang* (Bowden, 2017), *ekonomi som drivkraft* (Henke, 2019) samt *förmågor, beslutsfattande, nationella begränsningar, politiska och strategiska mål* (Gallis, 1999; Kingsley, 2014). Den gemensamma nämnaren är strävan att beskriva hur samarbeten kan förbättras.

Mer teoretiserande ansatser är ovanliga; några exempel utgörs av Sahin (2016), Ferreyra & Soeters (2024), Kraft (2024) och Zandee m.fl. (2016). Gemensamt för dessa är att man, förutom empiriska redogörelser, även presenterar teoretiska ramverk för analys av multinationella militära samarbeten. De två sistnämnda används i denna undersökning och presenteras närmare i kapitel 2.

1.4.2. Det nordiska försvarssamarbetets uppgång, fall och återuppståndelse

Rubriken är titeln (i översättning) på Saxis (2019) artikel och tjänar som inramning för detta avsnitt. Nedan presenteras, genom en kronologisk genomgång, hur nordiskt militärt samarbete i allmänhet, och inom luftarenan i synnerhet, utvecklats fram till idag.

Nordiskt samarbete på försvarsområdet är inget nytt. Solli & Solvang (2021, s.2) börjar under andra världskriget och lyfter fram danska och svenska frivilliga i norska flygvapenenheter baserade i Storbritannien. Vidare nämner man de amerikanska transportflygplan som verkade från Norrbottens flygbaskår och transporterade förnödenheter och norska polistrupper till Nordnorge i krigets slutskede. Dessa tidiga exempel kittlar fantasin men utgör undantagen som bekräftar regeln – organiserat militärt samarbete, inkluderande Sverige och Finland, före kalla krigets slut lyser på det stora hela med sin frånvaro (Dahl, 2021, s.172–3; Saxi, 2019).

UPPGÅNG

Inom forskningsfältet råder närmast konsensus att egentligt försvarssamarbete tog fart först efter Berlinmurens fall. De första stegen mot militärt nordiskt samarbete kom genom gemensamt deltagande i internationella insatser på Balkan och i Afghanistan (Efjestad, 2018, s.39; Friis & Tamnes, 2024; Saxi, 2019, s.660).

2009 etablerades NORDEFECO som permanent nordisk struktur för försvarssamarbete. Den dominerande synen ser försvarsekonomi som huvudsakligt skäl. Genom samnyttjande (pooling and sharing) skulle kostnaderna minskas (Dahl, 2021, s.173–4; Friis, 2021, s.9; Saxi, 2019, s.660).

En tydlig och tidig framgång nås genom övningssamarbete. Inom luftarenan lyfts framförallt Cross Border Training (CBT) i norr fram. Detta inleddes redan 2009 och innebär samövning i luften mellan norska, svenska och finska flygplan utgående från hemmabas. Detta innebar maximal träningseffekt till minimal kostnad (Dahl, 2021, s.176; Efjestad, 2018, s.41; Solli & Solvang, 2021, s.2). Även flygövningar som Arctic Challenge Exercise (ACE) och Arctic Fighter Meet (AFM) lyfts fram.

FALL

Saxi hårdrar det, samarbetet faller inte, men ambitionerna från starten har inte infriats tidigt 2010-tal. Istället följer motgångar inom materielområdet (Dahl, 2021, s.175; Saxi, 2019, s.668). Kostnadsbesparingar, ett huvudskäl bakom samarbetet, uppnås inte.

Sverige beskrivs som samarbetets mest entusiastiska deltagare, kanske beroende på önskan att sälja försvarsmateriel. Danmark utgör motsatsen; man håller länge samarbetet på armlängds avstånd och prioriterar den transatlantiska länken (Efjestad, 2018, s.44; Forsberg, 2013, s.1179; Friis, 2021, s.13–4; Saxi, 2019, s.665–6).

ÅTERUPPSTÅNDELSE

Rysslands aggression mot Ukraina vände på steken. NORDEFECO fick nytt liv som instrument för försvarssamarbete; med försvar mot hotet från Ryssland, snarare än kostnadsbesparingar, som existensberättigande (Dahl, 2021, s.178; Friis, 2021; Saxi, 2019). Tidiga åtgärder innefattar samarbete inom luftrumsövervakning, skyddad kommunikation och luftlägesbild (Dahl, s.179; Efjestad, 2018, s.40–2; Solli & Solvang, 2021, s.3). I slutet av 2010-talet var banden så nära mellan Nato och Sverige/Finland (Saxi, 2019, s.677) att relationen beskrivs som ”semi-allians” (Friis & Tamnes, 2024, s.814) eller ”funktionell allians” (Tamnes, 2018, s.17).

Ovanstående historiska redogörelse är talande för forskningsfältets relativa homogenitet. Den dominerande ansatsen är historiebrevningar, empiriska, ofta byggd på öppna källor som rapporter, nyhetsartiklar och politiska uttalanden. Ett *empiriskt undantag* är Dahl (2021) som delvis nyttjar intervjuer för större empiriskt djup. Ett *metodmässigt undantag* är Friis (2021) som, illustrerat utifrån nordiskt försvarssamarbete, applicerar teoribildning kring regionala säkerhetskomplex på subregioner.

Nordens *Zeitenwende* kommer definitivt genom Finlands och Sveriges Natointräde. Den politiska processen ligger utanför denna studie men beskrivs smakfullt av bl.a. Forsberg & Christiansson (2025). Kommande avsnitt lämnar historieberättandet och redogör för nuläget inom forskningsfältet.

1.4.3. Efter den slaktade elefanten - Nordiskt försvarssamarbete i en ny kontext

Inom forskningen råder det stor enighet; Finlands och Sveriges Natointräde är något helt annat än tidigare utvidgningar av alliansen. Utvidgningen till forna östblocket motiverades av politiska – understöd till demokratisk och ekonomisk utveckling – snarare än militära avvägningar. De nya medlemmarna hade en mycket låg nivå avseende militär förmåga och möjlighet att bidra till gemensamt försvar (Barany, 2009, s.234; Michta, 1999). Natos generalsekreterare George Robertson var år 2000 mycket tydlig; medlemskapet var ingen politisk utmärkelse; medlemsländerna förväntades *skapa*, inte enbart *konsumera* kollektiv säkerhet (Barany, 2003, s.28).

För Sverige och Finland är läget annorlunda. Länderna har länge nyttjat Nato-metodik, anpassat tekniska system, tränat och samövat med Nato. Båda länderna bidrar med relativt stora och moderna försvarsmakter och har politiska och militära system och beslutsprocesser för att snabbt delta produktivt i Natos beslutsfattande (Breitenbauch & Jensen, 2024). Ålander & Alberque (2022) menar att styrkebalansen i närområdet nu ändrats till alliansens fördel, inte minst i luften.

Ett teoretiskt perspektiv utgörs av Edström & Gyllensporre (2023) som jämför det svensk-finska exemplet med Polen, Östtyskland och Baltikum och föreslår teoribildning kring militär transformation utifrån *strategisk chock*, *nationella preferenser* och *Natos prioriteringar*.

NORDEFCO har beskrivits som en bra modell för regionala försvarssamarbeten med en låg tröskel och fokus på gemensamma intressen trots en tydlig skiljelinje – elefanten i rummet – mellan Natomedlemmar och alliansfria (Mühlenbrock, 2025). Samarbetet har möjliggjort för länderna att delta utifrån sina förutsättningar och nationella begränsningar. Fedorchak (2025)

teoretiserar kring detta och föreslår begreppet *differentiated alignment* för fenomenet – utan bindande försvarsåtaganden blir arbetet mindre politiserat och möjliggör pragmatiskt arbete med olika samarbetsområden på lägre nivå. 10 000-kronorsfrågan är om pragmatismen följer med i en ny verklighet? Eller kommer skillnader och utmaningar upp på ytan och politiseras?

För det första – skillnader i geostrategisk utblick. Breitenbauch & Jensen (2024) parafraserar Norges tidigare försvarsminister Johan Jørgen Holst och kallar de nordiska länderna ”en familj som står axel mot axel men tittar åt olika håll” där Danmark har blicken fäst på Grönland och Färöarna, Norge på Nordatlanten och Svalbard med rysk närvaro, Finland österut mot Ryssland och Sverige över Östersjön mot Baltikum (Friis, 2021; Friis & Tamnes, 2024, s.818). Ländernas placering i JFC Norfolk skapar farhågor kopplat till samordning med Baltikum i JFC Brunssum – med tillhörande gräns genom Östersjön (Friis, 2024).

För det andra – operationalisering av utvidgningen. En återkommande beskrivning talar om ett ”nordiskt flygvapen” med 250 stridsflygplan (Forsberg & Christiansson, 2025, s.141; Friis & Tamnes, 2024, s.820; Solli & Solvang, 2021, s.2). Nordiskt samarbete inom luftarenan ses som särskilt lämpligt och betydelsefullt för regional säkerhet (Fedorchak, 2025, s.106; Friis, 2024). Omfattande anpassning av alliansens försvarsplanering, ledning och kommandostruktur krävs (Forsberg & Christiansson, 2025; Friis & Tamnes, s.814) för att dra nytta av detta. Regionaliserad ledning i Norden nämns som en möjlig lösning (Friis & Tamnes, s.817–20; Panait, 2025, s.25).

För det tredje – praktiska utmaningar som ledningsstödsystem och bemanning. Luftförsvaret inom Nato, inklusive de nya medlemmarna, har svårt att skapa kompatibla ledningsstödsystem utifrån tekniska, politiska och procedurbaserade utmaningar (Panait, 2025). Vidare finns stora behov av bemanning av gemensamma staber, inom Norden inte minst JFC Norfolk. Till detta läggs eventuell regional stabsorganisation inom luftarenan. Friis & Tamnes (2024, s.819) lyfter fram dubbelhattade positioner i nationella och regionala staber som en lösning.

1.4.4. Sammanfattning och forskningslucka

Som nämnts är forskningsfältets dominerande ansats empirisk, med fokus på historieber beskrivning eller förslag på framtidsutveckling för enskilda fall. Teoretiska ansatser är ovanliga; ovan nämns Krafts (2024), Zandeas m.fl (2016) och Ferreyra & Soeters (2024) *militära samarbeten*, Friis *subregions* (2021), Edström & Gyllensporres *militär transformation* (2023) samt Fedorchaks *differentiated alignment* (2025).

Forskningsluckan står huvudsakligen på tre ben, *empiri*, *tid* och *nivå*. Det *empiriska* benet handlar om tidigare forsknings fokus på öppna/officiala källor. Dessa tenderar att lyfta fram fördelar/möjligheter snarare än nackdelar/utmaningar (Forsvaret, 2025; Försvarmakten, 2025a). Intervjuer kan skapa nytt material med andra perspektiv. Det *tidsmässiga* benet baseras på NAPC som väldigt ny företeelse. Mycket befintlig forskning är gjord innan Sveriges och Finlands Natointräde. Begynnande operationalisering av nordiskt flygvapensamarbete, genom NAPC och Nordic Division, är närmast utforskat. *Nivå* bygger på att tidigare forskning undersökt strategiska snarare än lägre nivåer (operativ). Som framkommit ovan sticker nordiskt samarbete inom luftarenan ut, jämfört med mark och sjö, vilket gör det särskilt intressant. En undersökning baserad på ovanstående ben kan bidra med nya insikter kring denna typ av samarbeten.

2. TEORI

Denna del redogör för, värderar och operationaliserar de teoretiska modeller som ligger till grund för studiens analys: Krafts *motiv/drivkrafter* och Zandees *framgångsfaktorer* för internationella militära samarbeten.

2.1 Drivkrafter bakom multinationella militära samarbeten

Kraft (2024) utgår från teori om organisationer och politisk process och rekommenderar att, förutom *organisationsstrukturer*, belysa militära samarbetens *processer* (t.ex. planering och övning) och *aktiviteter* (t.ex. avskräckningsåtgärder och operationer). Kraft redogör vidare för hur multinationella militära samarbeten kan undersökas utifrån *motiv/drivkrafter*. I klartext, varför har de tillkommit? Här återfinns tre huvudsakliga intressen: *politiska*, *organisatoriska* och *strategiska*.

Politiska intressen avser samarbeten med främst symbolisk betydelse, som exempelvis påvisar politisk enighet eller solidaritet. Kraft nyttjar två talande exempel: *Eurocorps* som drivkraft för europeisk integration efter murens fall och *BALTBAT* – en multinationell infanteribataljon skapad av de baltiska länderna vid 1990-talets början – med stor symbolisk betydelse – men militärt irrelevant.

Organisatoriska intressen driver samarbetsinitiativ syftande till att bevara existerande organisatoriska strukturer. Multinationella entiteter kräver helt enkelt större politiska insatser för att avveckla än nationella motsvarigheter. Som exempel ges bland annat brittiska 1.kåren som utvecklades till *Allied Command Europe Rapid Reaction Corps*.

Strategiska intressen rör avskräckning och försvar. Dessa samarbeten har mer klassiska, renodlade militära syften som rör avskräckning och byggandet av trovärdig försvarsförmåga. Natos *Enhanced Forward Presence* och *Enhanced Air Policing* i östra Europa utgör exempel.

Modellen är underbyggd av empiri och tidigare forskning och bedöms vara relevant för det studerade fallet, då den behandlar multinationella militära samarbeten i en kontext som i flera avseenden liknar den som studeras här. Modellen erbjuder ett flexibelt analytiskt ramverk för att analysera olika typer av utsagor om motiv och drivkrafter bakom samarbetet.

Krafts modell är ny och under utveckling: "the aim is not to fully explain the emergence of multinational formats but rather to take the initial steps towards such an explanation"(2024, s.57–8). Detta indikerar att den bör användas med viss försiktighet. Vidare utgår Kraft från tre olika tidsperioder (1990-2004, 2005-2013 och 2014-) för att empiriskt förankra indelningen i

politiska, organisatoriska och strategiska drivkrafter. Detta erbjuder en analytiskt tydlig struktur, men innebär också en förenkling. I praktiken överlappar dessa drivkrafter ofta; exempelvis tjänar samarbeten med inriktning på stärkt försvarsförmåga även som politiska symboler. Avslutningsvis är modellen huvudsakligen fokuserad på *varför nya samarbeten uppstår* och ger mer begränsad vägledning för att analysera *hur befintliga samarbeten påverkas över tid vid förändrade drivkrafter*.

För att tydliggöra hur modellen används för att koppla teori och empiri i analysen operationaliseras den genom de *utsagor* som identifieras i materialet:

- Politiska intressen avser *utsagor som betonar symbolik, politiska signaler eller (allians)sammanhållning*.
- Organisatoriska intressen avser *utsagor som rör bevarandet av organisationsstrukturer eller ekonomiska motiv*.
- Strategiska intressen avser *utsagor som kopplar till militär förmåga, avskräckning eller hantering av hot*.

2.2 Kriterier för framgång eller misslyckande

Vad gör att multinationella militära samarbeten lyckas eller misslyckas? Enligt Zandee m.fl. (2016, s.3–7) finns ingen ”gyllene regel” som passar alla fall. Samarbeten påverkas av ett flertal faktorer; vissa strukturella och relativt permanenta, såsom *geografi och historia*, och andra mer föränderliga, såsom *politisk förankring*. Författarna identifierar tolv sådana faktorer och applicerar dessa på fem fall: Eurocorps, Fransk-tyska brigaden, EATC, BENESAM och Baltic Air Policing (BAP). Zandee m.fl. framhåller vikten av att beakta flera faktorer samtidigt, men betonar också att varje fall är unikt och att de mest avgörande faktorerna måste identifieras i den specifika kontexten.

Zandee m.fl. ingår i en längre serie analyser av multinationella militära samarbeten och författarnas ramverk har använts i andra vetenskapliga studier, exempelvis av Csiki Varga (2024) och Saxi (2017) för att analysera Visegrad-samarbetet respektive Joint Expeditionary Force (JEF) och Framework Nations Concept (FNC). Dessa fall uppvisar flera likheter med den kontext som studeras här, vilket stärker ramverkets relevans. Samtidigt finns vissa svagheter. *För det första* bygger ramverket på studier som i vissa fall är relativt daterade. En viktig källa är Valasek (2011) med den talande titeln ”Surviving Austerity”, vilket indikerar att delar av underlaget härrör från en annan säkerhetspolitisk kontext, präglad av ekonomiska begränsningar. *För det andra* är ramverket relativt brett och ger, avsiktligen, begränsad

vägledning kring vilka faktorer som är mest betydelsefulla. *Avslutningsvis* framgår i senare tillämpningar, exempelvis Csiki Varga, att ytterligare faktorer såsom *jämförbar försvarsindustri* och *låg korruption inom försvarsområdet* kan vara relevanta. Då denna studie avgränsas till operativt samarbete bedöms dock detta inte påverka ramverkets användbarhet.

Sammantaget bedöms ramverket vara tillräckligt robust för att fungera som analytiskt stöd i denna studie, samtidigt som dess begränsningar beaktas. För att tydliggöra hur ramverket används i analysen operationaliseras det genom de typer av utsagor som identifieras i empirin (se tabell 1).

Faktor	Förklaring	Operationalisering (utsagor om)
Tillit, förtroende och solidaritet	Tillit, ömsesidigt förtroende och solidaritet är avgörande för fungerande samarbeten, särskilt operativa sådana.	Ömsesidig tillit och förtroende mellan länder/aktörer
Suveränitet och autonomi	Länder vill, principiellt, ha autonomi över egna förmågor och minska beroendet av andra. Fokus på nationell suveränitet kan dock hindra fördjupat försvarssamarbete.	Bibehållen nationell kontroll, suveränitet och handlingsfrihet
Likhet i strategisk kultur	Zandee förklarar inte strategisk kultur, men fransk-brittiska <i>CJEF</i> utgör exempel. Ländernas ”liknande riskbenägna och expeditionära mentalitet” är möjlig framgångsfaktor.	Gemensamt synsätt, kultur och syn på hot/omvärld
Geografi och historia	Grannländer känner varandra bäst och har ofta lång historia av samarbete.	Regional närhet, gemensam gräns, historia och tidigare samarbeten
Antal partner	Samarbeten försvåras vid fler deltagare med divergerande intressen och nationella reservationer. Många existerande, djupare, samarbeten är bilaterala eller mellan ett fåtal stater.	Antal medlemmar i samarbetet – försvårande eller underlättande av gemensamt beslutsfattande
Stater och styrkor av liknande storlek	Mindre stater kan tveka att samarbeta med större utifrån skillnad i inflytande – större stater kan tveka då den mindre statens bidrag blir obetydligt.	Skillnader eller likheter i storlek, militär kapacitet eller inflytande mellan deltagande stater
Uppifrån-ned – nerifrån-upp	Starkt ledarskap och engagemang på högsta politiska/militära nivå har avgörande betydelse – men motsvarande engagemang krävs också från lägre nivåer.	Ledarskap och engagemang på alla organisatoriska nivåer – politiskt och professionellt
Mindset, kultur och organisation	Nedtoning av nationella prioriteringar till förmån för gemensamma ökar förutsättningarna för framgångsrikt samarbete. Ofta ansträngande för organisationer som traditionellt utgått från nationella behov. Även skillnader/likheter i arbetssätt och organisation påverkar.	Gemensamma behov och lösningar före nationella: skillnader och likheter i arbetssätt och organisation

Samordning av (försvars)planering	Samordning av försvars- och förmågeplanering skapar förutsättningar för fördjupat samarbete.	Gemensam försvars- eller förmågeplanering
Standardisering och interoperabilitet	Standardisering av koncept, doktriner och materiel.	Likriktade metoder, doktriner och arbetssätt
Realism, tydlighet och allvar	Projekt för politiska eller symboliska syften får svårare att lyckas. Gemensamma, öppna och realistiska mål. Allvar innebär också allokering av nödvändiga resurser.	Gemensamma mål och resursallokering
Parlamentarisk förankring	I vilken utsträckning nationella, särskilt parlamentariska, beslutsprocesser möjliggör eller begränsar fördjupat militärt samarbete.	Nationella beslutsprocesser, krav på parlamentariskt godkännande

Tabell 1. Framgångsfaktorer i multinationella militära samarbeten (Zandee m.fl., s.3–7). Operationalisering: författaren.

3. METOD

Nedan redogörs för vald metod innehållande forskningsdesign, datainsamling och bearbetning, analys och forskningsetiska överväganden.

3.1 Forskningsdesign

Studien utgjordes av en kvalitativ fallstudie med intervjuer med centralt placerade individer, inom det svenska flygvapnet, som empiri. Empirin bearbetades genom induktiv tematisk analys, där teman framträdde efter hand, och kopplades till studiens teoretiska ramverk. Studien står teoretiskt på två ben; dels de historiska axlarna som utgörs av den, huvudsakligen kronologiska, beskrivningen i forskningsöversikten, dels Krafts och Zandees modeller kring *drivkrafter/motiv* och *framgångsfaktorer*.

3.2 Datainsamling och bearbetning

Människor inom de nordiska flygvapnen, här dessutom en mindre grupp individer på centralt placerade positioner, utgör en kontext där medlemmarna påverkas av bakgrund, erfarenheter och interaktioner. Oavsett nationalitet finns en kulturell närhet och erfarenhet av nära samarbete. Inom gruppen påverkas medlemmarnas uppfattningar om samarbetet genom deras inbördes interaktioner. Moses & Knutsen (2019, s.181–2) kallar detta *Society as a Pool of Knowledge*. För att analysera samarbetets utveckling krävs därför empiri som fångar dessa aktörers erfarenheter och beskrivningar av verksamheten. Sådan information, till skillnad från öppet tillgänglig information som de nordiska flygvapenchefernas ”lines of effort” (Ilmavoimat, 2023), kan endast inhämtas genom att fråga gruppens medlemmar. Mot denna bakgrund valdes semi-strukturerade intervjuer.

Officiell kommunikation kring NAPC fokuserar på fördelarna och budskapet är tydligt. NAPC ska komplettera snarare än konkurrera med Nato (Forsvaret, 2025; Ilmavoimat, 2025; Wikman, 2024). Om uppsatsens syfte varit att undersöka, exempelvis, *vad NAPC är*, eller *vilka fördelar som eftersträvas* hade öppna källor varit tillräckliga. För att synliggöra utmaningar krävs att gå bortom det officiella, vilket ytterligare motiverar användningen av intervjuer (Esaiasson m.fl., 2024, s.338–339, 369).

Sex respondenter på centrala positioner inom inriktning, planering och genomförande inom Flygvapnet valdes ut. Särskild vikt lades vid 1) representation från förbandsnivå/organisationsenhet, central stab (inkl. Nordic Division vid CAOC Bodø) och central ledning samt 2) att täcka samtliga fyra *lines of effort*. Urvalet gav intervjuerna karaktären

av *elitintervjuer* (Esaiasson m.fl., 2024, s.363–8) – med tillgång till icke offentligt dokumenterad information och god uppfattning om hur respondenterna *som makthavare* ser på NAPC. Urvalet skapade förutsättningar för teoretisk mättnad med ett begränsat antal respondenter (Alvinus m.fl., 2023, s.48; Esaiasson m.fl., s.344–5). Det bidrog även till intern validitet då respondenterna hade central insyn i och erfarenhet av det studerade fenomenet (Esaiasson m.fl., s.126). Det begränsade urvalet innebar dock att resultaten har begränsad generaliserbarhet.

Intervjuerna genomfördes enligt Esaiassons riktlinjer för samtals- och elitintervjuer, intervjuguide enligt bilaga A. Respondenterna informerades om samtycke, pseudonymisering och datahantering i enlighet med Vetenskapsrådets (2024) riktlinjer. Intervjuerna spelades in, transkriberades och omarbetades till skriftspråk utan att mening förlorades.

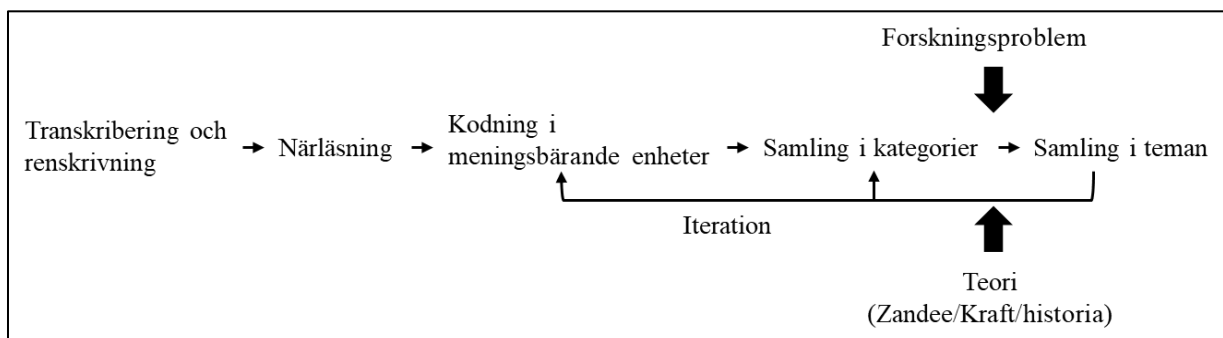
3.3 Tematisk analys

För analysen valdes en induktiv tematisk analys. Metoden lämpar sig väl för att identifiera mönster i empiriskt material, exempelvis beskrivningar av erfarenheter, uppfattningar och perspektiv (Clarke & Braun, 2017, s.297). Tematisk analys erbjuder ett systematiskt och flexibelt ramverk som möjliggör identifiering och analys av centrala teman i materialet, vilka därefter kan relateras till studiens teoretiska ramverk.

I öppen kommunikation kring NAPC anas teman som t.ex. *ökad gemensam förmåga till luftoperationer* och *smidig/sömlös övergång till kollektivt försvar inom Nato* (Forsvaret, 2025). Detta var otillräckligt för att i förväg konstruera nödvändiga teman, vilket talade för *induktiv* ansats där teman fick växa fram ur det insamlade materialet (Alvinus m.fl., 2023, s.25). Analysprocessen var, något anpassad, baserad på Alvinus m.fl. (s.79–87) rekommendationer och såg ut som följer:

- 1) Transkriberat material närlästes. Detta innebar att läsa texten noggrant och zooma in för att verkligen identifiera utsagor och mönster. Under läsningen identifierades initiala *meningsbärande enheter* och markerades i texten.
- 2) Meningsbärande enheter kodades systematiskt och förutsättningslöst. Oftast avsågs inte enskilda ord, utan fragment av en mening upp till ett par meningar. I detta steg förkortades och omarbetades dessa till koder och numrerades.
- 3) Koderna samlades i *kategorier* utifrån jämförbart, likartat innehåll. Vilka passar ihop, avhandlar samma ämne eller har annars en gemensam nämnare? I detta steg skedde en initial koppling till undersökningens teori och forskningsproblem.

- 4) Kategorier samlades i *teman*. I detta steg var syfte och forskningsfrågor vägledande. Materialet, koder och kategorier, under respektive tema skulle bidra till att besvara någon del av dessa.
- 5) Efter dessa steg skedde en iterativ process där analyssteg 3 och 4 upprepades; med teori och forskningsfråga i fokus pendlades mellan koder, kategorier och teman. Vid behov flyttades koder eller kategorier och nya teman skapades. Detta steg avslutades när inga ytterligare meningsfulla teman kunde identifieras och temana hade så liten överlappning som möjligt. Slutprodukten var "en hierarkisk karta där koder, kategorier och teman hänger ihop"(Alvinus m.fl., s.87).
- 6) Analysen avslutades genom att teman namngavs. I undersökningen eftersträvades namnsättning som visade på det unika i varje tema samt var informativt och intresseväckande för läsaren. Analysprocessen framgår schematiskt i figur 1 och ett exempel i tabell 2.

Figur 1. Studiens analysprocess. Författaren

Citat/ <u>meningsbärande enhet</u>	Kod	Kategori	Tema	Teorikoppling
<i>Som enskilda små nationer kan vi inte hantera hotet vi ser framför oss. Vi behöver kunna <u>skapa större avskräckning än vad enskild nation kan.</u></i>	R1-7 Skapa större avskräckning än vad enskild nation kan	NAPC skapar ett militärt problem	NAPC och det militära problemet	Kraft <i>strategiska intressen</i>

Tabell 2. Exempel på kodning. Författaren.

Ett alternativt tillvägagångssätt skulle kunnat vara att direkt nyttja teori eller forskningsfrågor som kategorier/teman att sortera koderna utifrån. Detta hade dock missat dynamiken där många koder kan kopplas till flera faktorer, drivkrafter eller delfrågor i forskningsproblemet.

3.4 Forskningsetik

Respondenterna pseudonymiserades med tillhörighet på gruppnivå, utan namn eller befattningar. Detta minskade risken för identifiering även om detta aldrig kan uteslutas (Esaiasson m.fl., 2024, s.343–4, 370; Vetenskapsrådet, 2024, s.67, 70).

Författaren är, som flygvapenofficer, själv en del av kontexten. Samspelet mellan författaren, respondenterna och den gemensamma kontexten – reflexiviteten – påverkar hur empirin samlas in och tolkas (Guillemin & Gillam, 2004, s.273–7; Alvinus m.fl., 2023, s.32–3). Detta var en styrka då författaren som *insider researcher* (Drake & Heath, 2011, s.47, 55–7) haft tillgång till lämpliga respondenter för elitintervjuer, vilket skapade större empiriskt djup; men krävde att författaren löpande kritiskt granskade sin egen roll i forskningsprocessen för att säkerställa kvalitet och validitet. Under forskningsprocessen hanterades ingen sekretessbelagd information.

4. RESULTAT

Denna del inleds med sammanfattning av övergripande teman och kategorier, följt av redogörelse för respektive tema och kategori med illustrerande citat. Empirin kopplas succesivt till tidigare forskning och teori utifrån två huvudsakliga spår:

1. Koppling till tidigare forskning om nordiskt samarbete i syfte att bekräfta, komplettera och nyansera forskningsöversiktens kronologiska berättelse
2. Analys av framgångsfaktorer och drivkrafter utifrån modeller (Kraft & Zandee) presenterade i teorikapitlet

Ur analysen framträder några övergripande teman. *Olika viljor och utblick – på resan mot ett gemensamt mål* belyser NAPC tillkomst, arvet från NORDEFECO samt skillnader/likheter i mål, intressen och geografiskt fokus. *NAPC och det militära problemet* belyser hur NAPC kan hantera det militära problemet i luftarenan och skapa ett militärt problem för motståndaren. *Nationell suveränitet eller gemensamma förmågor* belyser gemensamma förband samt nationell suveränitet och förmågeskapande. *NAPC – ett unikt samarbete för Nato* belyser förhållandet till Nato utifrån legitimitet, allians-i-alliansen och konkurrens-komplementförhållanden. *Utmaningar och möjliggörare* belyser möjligheter/begränsningar inom bemanningsfrågor, regelverk och processer samt Nordic Division. *Samarbete som en djupt mänsklig aktivitet* belyser betydelsen av kultur, förtroende, förankring och skolning.

4.1 Olika viljor och utblick - på resan mot ett gemensamt mål

4.1.1. NAPC tillkomst

Arbetet med NAPC påbörjades som initiativ mellan Nordens flygvapenchefer redan sommaren 2022. Respondenterna menar att Sveriges och Finlands Natoansökningar utgör utlösande faktor; noterbart beskrivs beslutet om invitee-status, inte själva inträdesdagen, som avgörande. Respondent 4 (R4) menar att ”när både vi och Finland är godkända som invitees – då är det ju Sesam öppna dig på alla dörrar”.

De fyra operationslinjerna började diskuteras kring januari 2023 vilket presenterades under våren som Nordic Air Commanders Intent. Respondenterna resonerar kring arvet från tidigare samarbeten; R3 beskriver det som naturlig fortsättning på Hultqvist-doktrinen med FISE som modell. R4 är tveksam till NORDEFECO som föregångare, beskriver en ”pratklubb” med ”trevliga möten” med tveksam militär nytta och output begränsad av att två länder inte var Natomedlemmar. R6 är pragmatisk och menar att NORDEFECO hade viss operativ nytta; genom

bl.a. personkontakter, ökad förståelse, luftrumfrågor och informationsutbyte. R4 hårdrar det med ”pratklubb” men att NORDEFECO haft begränsningar som operativt samarbete av att två länder varit icke-medlemmar stämmer med Dahl (2021, s.180) och Friis (2024). Samtidigt finns det pragmatiska perspektivet (Fedorchak, 2025; Mühlenbrock, 2025) som R6 lyfter. Här är särskilt de mänskliga perspektiven kring personkontakter och ökad ömsesidig förståelse intressanta.

Respondenterna menar att Norge direkt såg Sverige och Finlands medlemsansökningar som en möjlighet till mer fokus på eget närområde; R5 beskriver hur Norge ser sig själva som ”the guardian of the High North’ och alla andra är fokuserade på Centraleuropa” och att det tog hårt när CAOC3 avvecklades efter kalla kriget. En ”hävstång”(R5) eller ”baktanke”(R4) fanns för att få detta tillbaka, något ”otänkbart 2022”(R4) som ”AIRCOM såg problem med”(R5). Dåvarande norska flygvapenchefen Rolf Folland var ”först med tankarna på NAPC”(R5) och ”drivande i uppstarten”(R3). Redan 2023 föreslog Folland ett nordiskt JAOC (Folland) men beskrivningen av NAPC som *hävstång* för återskapat CAOC inom NCS är ny. Flera forskare har dock sett möjligheter för Norge rent allmänt, t.ex. Friis & Tamnes (2024).

Där Norge beskrivs agendasättande ses Danmark som mer försiktiga. NAPC var ”mer känsligt”(R4) i Danmark, det tog ett par år för danskarna att ”inse att NAPC är på riktigt”(R5) och man har haft störst utmaning att orka med arbetet personellt. Danmarks försiktiga roll här liknar Efestads (2018), Forsbergs (2013), Friis (2021) och Saxis (2019) beskrivning.

Den politiska nivån säger ”no limits från sommaren 2023 – ’gör vad ni vill’”(R4). Kring politisk förankring menar R4 att den militära nivån ”sprang ifrån politiken nästan (...) det var ryggdunkningar egentligen i sak men lite känsligt”. R6 håller med; NAPC ses som ett sätt för den militära nivån att gå före politiken och inledande ”skäll” ”förändras snabbt till något positivt”. R3 menar att samarbetet ”går hand i hand med vad den politiska nivån önskar”. R2 menar att

Nordic Division [på JAOC-Norway] blivit ett verktyg att använda i den politiska förankringen. Nordic Division presenterar direkt för den politiska nivån i flygvapenfrågor inom NORDEFECO. Då är det synkat innan mellan de nordiska försvarsmakterna, politikerna får den gemensamma nordiska militära synen, vilket gör det lättare för den politiska nivån.

Respondenternas beskrivning är spännande. Zandee m.fl. (2016) nämner politisk förankring, starkt ledarskap och engagemang *uppifrån-ned* från den politiska nivån som en

framgångsfaktor. Att den militära nivån går före politiken i ett sådant viktigt samarbete innebär ett nytt perspektiv på denna framgångsfaktor med tydligare förändringstryck *nedifrån-upp*.

R3 beskriver en "iterativ process" där arbetet med NAPC naturligt växt ihop med Nato-integrationen kopplat till JOA-NW och CAOC Bodø. R4 beskriver hur Norden och "stormakterna i Nato" enas kring ett nytt CAOC under 2024. R5 menar att utvecklingen gått "otroligt jävla fort" och enighet inom Norden varit avgörande för AIRCOM.

4.1.2. Gemensamma mål, olika fokus/intressen

Respondenterna har något olika uppfattning kring gemensam målbild. Man är överens om att flygvapencheferna varit mycket tydliga; viljan att vara "enat Norden i luften och inom Natosamarbetet"(R5) "är inte valbart"(R5). Zandee nämner också starkt ledarskap *uppiifrån- ned* från den militära ledningen som framgångsfaktor. R2 "upplever ingen diskrepans i målbild eller ambition". R6 menar att det finns en "tydlig målsättning eller strategisk inriktning där alla länderna är överens". Flera respondenter pekar dock på skillnader bortanför FVC-nivån. R3 beskriver att länderna lägger olika mycket kraft och resurser på det praktiska arbetet; t.ex. deltagande i arbetsgrupper. R1 menar att målbilden spretar även inom Flygvapnet, få är särskilt insatta och NAPC är inte en del av vardagen.

R4 lyfter fram skillnader på den strategiska och politiska nivån. Finland fokuserar på landgränsen med Ryssland, Norge på Ishavet-Svalbard-Island, Danmark på Grönland, kontinenten och Östersjöutloppen, Sverige mot Östersjön och Baltikum. Övriga respondenter resonerar snarlikt. Denna beskrivning överensstämmer med Breitenbauch & Jensen (2024); Friis (2021) och Friis & Tamnes (2024). R4 menar att det officiella fokuset på Nordkalotten "mer handlar om den militära uppgiften" än faktisk geografisk prioritering. Enligt R5 sticker Finland ut; det finska luftrummet gäller och övriga får förhålla sig till det, vilket "kanske inte är det bästa ur ett nordiskt perspektiv alltid".

Respondenterna menar sammanfattningsvis att "det finns absolut olika målbilder"(R5), "fyra viljor måste förenas vilket är en svaghet"(R3) och att det är en "svaghet att vi har olika prioriteringar, men det gäller Natosamarbetet som helhet"(R4). Men man visar också tillförsikt; med "gemensam förståelse"(R3) "kompromissvilja på alla nivåer"(R4), "harmoniserade målbilder"(R5), att "alla verkligen comittar"(R5) samt "politiskt engagemang och vilja"(R6) kan framgång nås. R6 avslutar detta tema; hen ser inte spretande geografiskt fokus som ett hinder. Luftmakts inneboende rörlighet möjliggör verkan överallt ändå. Zandee lyfter *realism, tydlighet och allvar* som en framgångsfaktor. Här ingår både

gemensamma mål och att stater avdelar nödvändiga resurser. Respondenternas svar visar att dessa mål finns även om det delvis finns olika geografisk utblick. Bristande resursallokering och att NAPC inte är del av vardagen oroar.

4.2 NAPC och det militära problemet

Respondenterna berör två tydliga aspekter. NAPC är en *lösning på ett militärt problem*; men *skapar också ett militärt problem* för motståndaren.

4.2.1. NAPC som *lösning på ett militärt problem*

Respondenterna är överens att Ryssland utgör det militära problemet som dimensionerande motståndare i ”överskådlig framtid”(R4), men problemet är mer än motståndaren.

För det första menar respondenterna att NAPC kan utgöra en lösning på *beslutsfattandet inom Nato*. Nato beskrivs som en ”politisk organisation där beslut och handlande tar tid”(R6) i en ”klubb där alla har vetorätt”(R4). Beslutstempo är en viktig faktor; ”även om 32 kommer överens tar det lång tid som vi kanske inte har”(R2). R4 menar att Nato som organisation delvis är ”mer skadat av den strategiska time-outen än vi själva” – vad gäller förmågan att hantera en storskalig konflikt i Europa snarare än begränsade insatser långt borta. NAPC anses skapa förutsättningar för snabbare beslutsfattande ”enklare för fyra eller fem nationer att komma överens”(R2). Även Zandee lyfter fram *antal partner* som en framgångsfaktor för samarbete, med betydelsen *ju fler desto svårare*. Respondenterna lyfter behovet att hantera situationer innan Natos artikel 5 är applicerbar och menar att NAPC ger sådana möjligheter. Länderna ska kunna ”samarbeta redan i vardagen och hela vägen”(R2) via ”det som populärt i Sverige kallas artikel 3+”(R5) och vara ”up and running”(R2) för att utgöra ”ett redskap i artikel 5”(R3). R6 beskriver det som att ”skapa verktyg och förutsättningar” för ”sömlös övergång” där man kan ”agera obehindrat på sekundbasis”. Respondenternas svar kan förklaras genom Zandees framgångsfaktor *mindset, kultur och organisation* som ett förändrat tankesätt där nationella prioriteringar tonas ned till förmån för gemensamma. R6 resonemang kring verktyg och förutsättningar berör i sin tur framgångsfaktorn *standardisering och interoperabilitet*.

För det andra ses *nordiska luftrummet som gemensamt*. R5 beskriver ett ömsesidigt beroende där de nordiska länderna är små till ytan, och behovet av djup i luftstriden så stort, att det är ”helt omöjligt att föra fyra olika luftkrig”. R4 håller med; vapen, sensorer och plattformars räckvidd gör ”även våra relativt stora länder för små för att kunna ses som isolerade öar”. Det ”ska vara som att det inte finns gränser”(R4). R6 håller med och R1 lyfter fram möjligheten att verka i varandras luftrum med incidentberedskap som viktigt första steg.

För det tredje handlar det om *resurser och förmågebredd hos små flygvapen*. R1 illustrerar detta med följande citat:

vi har fyra små äggkoppor som alla, var för sig, behöver ha resurser för exempelvis incidentberedskap och flygutbildning. Nordiskt samarbete kan innebära att gå från fyra äggkoppor till att samla resurserna i en korg.

R4 menar att respektive FV är för litet för att upprätthålla förmågebredd och utbildningssystem. En ”större och mer användbar förmåga”(R3) behöver skapas.

4.2.2. NAPC skapar ett militärt problem

NAPC anses skapa ett militärt problem för motståndaren. Ett resonemang avser att skapa *lokal överlägsenhet i Norden*. R3 menar att ett nordiskt FV med över 250 moderna stridsflygplan möjliggör överlägsenhet, ”påvisar förmåga för andra” och skapar ett svårt dilemma. R4 jämför samarbetet med ett stormaktsflygvapen, numerärt liknande RAF. R5 beskriver att

vi går från fyra små flygvapen till något man verkligen kan räkna med på riktigt - inte bara i försvarshänseende utan även för avskräckning/deterrence (...) för AIRCOM och SACEUR måste det kännas fantastiskt att den norra flanken kan bli ett område där motståndaren i luften kan bli svagare och behöva slåss för sin överlevnad.

Det handlar om att ”skapa större avskräckning än vad enskild nation kan”(R1). R2 kopplar möjligheten till lokal överlägsenhet till luftmakts inneboende rörlighet, unikt för luftarenan. Soldater på marken behövs inte, från en basering i Sverige kan samma rote ”skydda Baltikum på förmiddagen och hjälpa Danmark i Nordsjön på eftermiddagen”(R2).

Man resonerar även kring förmågor. R3 menar att en utmaning är att man har olika stridsflygsystem, där amerikansk sekretess begränsar delning av information kring uppträdande, taktik och förmågor. Detta innebär att ”vi inte kan komma till vår rätt fullt ut med 39E och S-106”(R3). Detta känns igen från Panait (2025, s.22) – dessa åtgärder skyddar viktiga förmågor men förhindrar utvecklandet av ett fullt integrerat luftförsvar. R3 menar dock att olika hotssystem skapar ett svårare problem för motståndaren. R5 menar att Gripen E och F-35 är ”olika designar med olika styrkor och svagheter” men ”kompletterar varandra fantastiskt bra”. R4 håller med. Tidigare forskning har lyft fram fördelarna med *mixed fleets* med olika styrkor och roller, även mellan 4:e och 5:e generationens stridsflygplan (Richardson, 2019, s.135–8).

Utifrån Krafts (2024) modell kring *politiska, organisatoriska och strategiska intressen* visar respondenternas beskrivning tydligt att något har hänt. Motiven bakom samarbetet har lämnat

NORDEFSCO:s tidiga politiska symbolik och ekonomiska motiv (Saxi, 2019). Nu står tydligt *strategiska intressen* i fokus med begrepp som avskräckning, trovärdig förmåga och att skapa militära problem för motståndaren.

4.3 Nationell suveränitet eller gemensamma förmågor?

Temat berör NAPC:s roll inom *förmågeskapande verksamhet*, hur *gemensamma förmågor eller förband* skapas samt gränsen för *nationell suveränitet*.

4.3.1. Nationell suveränitet och förmåga

Alla länder ”har nationella agendor”(R5). Samarbeten innebär att ”ge bort lite av sin handlingsfrihet”(R4). Men det finns tvekan att avhända sig nationell beslutsrätt. R2 funderar på ”hur mycket är det nordiska samarbetet är värt om det verkligen börjar skorpa till sig”. R4 menar att militära samarbeten inte kan ”gå så långt att man inte har nationell handlingsfrihet”. På något sätt ”krävs konsensus”(R2) eller att länder kan nyttja ett ”red card” och slippa delta, med risk att ”tappa mycket trovärdighet”(R4).

Respondenterna tror inte nationella förmågor försvinner men att de egentligen borde göra det ”om vi menar allvar med det här”(R5). Det skulle innebära ett risktagande, flygvapnet ”riskerar att sitta med bara päron och inga äpplen”(R4) om samarbetet spricker. Samtidigt är det en resursfråga; det är svårt att, exempelvis, bemanna både ”nationella entiteter fullt ut och samtidigt ha ett CAOC Bodö”(R5).

Respondenterna ligger nära Zandeas diskussion kring framgångsfaktorn *suveränitet och autonomi*. Länder eftersträvar största möjliga förmågeautonomi – vilket kan försvåra fördjupat försvarssamarbete.

R5 resonerar kring Nato:s förmågemål för luftstridskrafterna – dessa borde ses ur ett nordiskt perspektiv; ”delar av de capability targets som vi fick var ’hål i huvudet’ när vi har grannländer som redan har dessa förmågor”(R5) och NAPC borde innebära att dessa omvärderas. *Samordning av planering* (inkl. förmågeplanering) är en framgångsfaktor enligt Zandee. Nato har sådan samordning men R5:s förslag kan ge fördelar för det nordiska samarbetet.

4.3.1. Gemensamma förband

Respondenterna menar att gemensamma, multinationella, förbandsenheter är tänkbart i några fall. Stridsflygförband blir svårt då ”vi har olika flygplan, olika förutsättningar”(R6), men ”det är redan multinationellt sammansatta förband när vi väl startat och fällt in stället”(R2). R1 varnar för symboliken; ”det blir kontraproduktivt och en dålig signal till övriga allierade att vi

bildar ett eget gäng” särskilt om man ”skapar särskilda enheter (...) med egna märken och liknande”.

Gemensamma förmågor kan innebära specialisering, där vissa länder bygger förmågor som nyttjas av alla, med personaltillgång som främsta motiv. R4 nämner AEW, ubåtsjakt, havsövervakning, medevac och lufttankning. Ett förslag på gemensamma förband är kvalificerade obemannade system och ”red air”(R3). Konkret nämns S-106, ”en fantastisk plattform” som ”borde breddas till en nordisk förmåga”(R5). Tanken på ett sådant förband med Sverige och Danmark har, enligt R3, kommit en bit på väg.

4.3.2. Förmågeskapande verksamhet

Respondenterna menar att *förmågeskapande* huvudsakligen saknas inom NAPC. Möjligheter finns att ”samordna och synkronisera förmågeuppbyggnad”(R1), samarbete kring ”materielprojekt”(R2, R3) samt utveckla övningsverksamhet. Som tidigare nämnts är *samordning av (förmåge)planering* en framgångsfaktor enligt Zandee. Respondenternas beskrivning visar hur gemensam förmågeplanering, inklusive förmågeutveckling och gemensamma förband, kan skapa förutsättningar för fördjupat samarbete.

4.4 NAPC – ett unikt samarbete för Nato

Temat berör bilden av NAPC som *klubb-i-klubben*, hur *NAPC utgör en resurs för Nato* och *NAPC som unikt samarbete och förebild*.

4.4.1. En klubb i klubben?

Respondenterna menar att den centrala ledningen varit mycket tydlig att NAPC inte utgör en allians i alliansen. Men oron finns där. R1 menar att denna syn är svår att undvika. Svaren kan jämföras med Flygvapenchefens mycket tydliga text (Wikman, 2024).

R4 beskriver en ”väldig oro i våra grannländer utanför den här kretsen över att vi höll på att starta en *klubb-i-klubben*”. R5 fyller på: ”många natoländer såg ett hot i det här – nu blir norr för starkt (..) nu sprider vi på resurserna”. De baltiska länderna var särskilt oroliga och upplevde en exkludering och för stort fokus på nordiska intressen – ”jag tror balterna tycker att vi stack en kniv i ryggen på dem”(R5).

R6 menar att ”det finns en oro inom Nato, det får inte vara en klubb för inbördes beundran”(R6). Respondenterna försvarar samarbetet och avvisar denna syn. Det är ”inte en allians i alliansen (...) Nato kommer först”(R2), ”vi måste se till Natos bästa och behandla alla lika”(R6). Enligt R5 utgör NAPC en förlängning av de nationella försvarsnarare än parallellstruktur. Oron

från Baltikum har även rapporterats av Friis (2024), med särskild fokus på minskat nordiskt-baltiskt samarbete och ”intern Natogräns” genom Östersjön. Respondenterna beskriver dock ytterligare aspekter som inte tidigare framkommit – t.ex. konkurrens om resurser och faktisk oro för samarbetet som en klubb-i-klubben.

NAPC bör begränsas till de nordiska länderna. R3 beskriver att ”det finns JEF-länder som gärna vill in i samarbetet. Men där säger de nordiska länderna nej”. A5 fyller på: ”mycket talar emot att ha med de baltiska länderna (...) de är i ett annat JFC, de har inget eget flyg. Jag är nog glad att vi gjorde den distinktionen”. Zandee menar att en framgångsfaktor är just att begränsa *antal partner*. Det finns exempel från tidigare forskning, t.ex. avseende EATC (Ricci, 2016) som varnar för att utöka antalet medlemmar i samarbeten.

4.4.2. NAPC – en resurs för Nato

Respondenterna ser NAPC som en resurs *för* Nato. Ett ”komplement för att förbättra”(R6) snarare än konkurrens, ”ett sammanhållet Norden FÖR Nato”(R2) och en ”signal till resten av alliansen att vi verkligen tar ansvar för the High North”(R3). NAPC ”avlastar AIRCOM”(R1) med ”samordning i norr”(R3), ”optimerar Natostyrkor” och utgör ”enabler för luftoperationer i Norden”. Allt tydligt ”inom ramen för Natos luftförsvar”(R3).

4.4.3. Unikt samarbete

Respondenterna känner inte till något liknande samarbete. R2 och R4 menar att samarbetet är unikt sett till omfattning och helhetskoncept. R4 kallar samarbetet ”next level” och nämner NORAD som en möjlig, men bilateral, motsvarighet.

NAPC ses som en förebild vad gäller regionala samarbeten inom Nato. R5 beskriver hur C AIRCOM ”pekar på Norden som en förebild – ’det är så här ni måste jobba’”(R5). R4 berättar hur NAPC lyfts fram som ett föredöme för andra: ”’Titta vad de gör, kan inte ni göra något liknande i [er] region?’”

4.5 Utmaningar och möjliggörare

Temat berör utmaningar inom *resurser/bemannning, nationella processer och regelverk* samt *Nordic Division* som katalysator.

4.5.1. Resurser och kraftsplittring

Respondenterna ser bemanning som en stor utmaning. R2 menar att detta gäller hela Nato, särskilt för ”smäländer”(R4) och ”inte unikt för Sverige”(R6). NAPC och nyupprättade CAOC

Bodø ska bemannas vilket är ”utöver det vi redan signat upp på”(R5). R3 menar dock att Sverige annars ”hade behövt bemanna någon annanstans”. R4 menar att effektiv och mångsidig personal är ”nordisk kultur”, men personalen ”räcker inte till överallt”(R6) och ingen ”har råd att köra dubbla organisationer”(R2).

En möjlig lösning är *dubbelhattning*. Detta ska förstås som att befattningen (och individen) både nyttjas i Nato Command Structure och nationell eller nordisk roll. R2 ser detta som ett sätt att ”skapa smartare lösningar”. Dubbelhattning nyttjades under kalla kriget då dåvarande CAOC3 ”var bemannat av norrmän och skötte den norska nationella ledningen, men också [var] Natos ledningsorgan”(R2) vid behov. Inom NAPC arbetas för en sådan lösning, men det är inte självklart. Dels är Nato ”noga med att skilja på Natos strukturer och nationella strukturer, CAOC Udem har exempelvis inget med det tyska luftförsvaret att göra”(R5), dels var många i ”ledande positioner väldigt unga själva på den tiden”(R2) och saknar erfarenhet av denna lösning. Respondenternas förslag och R2:s beskrivning av tidigare lösningar överensstämmer med Friis & Tamnes (2024, s.819) resonemang kring bemanning av NCS.

Respondenterna beskriver farhågor kring kraftsplittring mellan NAPC och Nato-integrationen men tonar ner dessa. R1 menar att det blir mer arbete i dubbla strukturer men att fördelarna överväger om man jobbar ”smartare”(R2). R4, R5 och R6 menar att arbetet med NAPC går hand i hand med Nato-integrationen.

4.5.2. Nationella processer och regelverk

Respondenterna menar att mycket arbete behövs för att ställa om. Bland annat handlar det om att sluta göra saker. I Sverige har vi ”skött oss själva i hundratals år med rätt hög svansföring. Stor försvarsmakt, stor egen försvarsindustri”(R4). När en process finns inom Nato, R4 nämner exempelvis doktrinutveckling, finns inte resurser att samtidigt bedriva motsvarande process nationellt. R5 fortsätter på detta spår och menar att vi måste våga släppa greppet och ta bort gamla processer för att orka med nya.

4.5.3. Nordic Division

Respondenterna beskriver Nordic Division (ND) som viktig för operationaliseringen av NAPC. R4 beskriver hur ”ursprungstanken var att det skulle vara en ganska liten kloss”, inom Norges JAOC, syftande till att de nationella flygstaberna skulle kunna ”samarbeta bra i en distribuerad värld”. Enligt R2 skapades, inledningsvis, ND för att ”hålla uppe tempot mellan mötena”.

ND jobbar huvudsakligen i två spår; Nordic Air C2 ("hur leda samnordisk verksamhet?"(R2)) och sekretariat för framdrivning av NAPC ("vara sammanhållande och synkronisera det arbete som görs på respektive nationell stab"(R2) inom de fyra operationslinjerna). Delen som "sysslar med Nordic Air C2 kommer vara en del av CAOC"(R2) Bodø medan sekretariatets hemvist ej bestämts ännu. ND består av "tio till femton officerare med representation från samtliga nordiska länder"(R2). Personalen utgör "gemensam resurs"(R2) och chefen, som kan vara "vilken nationalitet som helst förutom norsk"(R2), rapporterar till samtliga nordiska FVC. Förankring sker genom en "styrgrupp bestående av operationschef och/eller planchef från respektive nordiskt land"(R2).

Respondenterna uppfattar ND som en "konnektivitetshub"(R2), "sammanhållande kraft"(R5) och sätt att "decentralisera ledningen av luftförsvaret inom Nato"(R6) men också "ett bra steg på vägen, men långt kvar till operationalisering"(R1), och med "delvis lite otydlig roll"(R5). Tillsättandet av en chef för ND "underlättade mycket"(R5) och visade på prioritering. Respondenternas svar kan kopplas till Zandees framgångsfaktor *mindset, kultur och organisation* – nationella prioriteringar och behov tonas ned till förmån för gemensamma.

4.6 Samarbete som en djupt mänsklig aktivitet

Temat rör betydelsen av mänskliga faktorer; *utbildning och skolning, förtroende, gemensam kultur och förankring på alla nivåer.*

4.6.1. Förtroende och gemensam kultur

Respondenterna menar att förtroende och tillit har avgörande betydelse för framgångsrikt samarbetet. R2 förklarar att "det gäller att bygga förtroende och (...) våga fullt ut lita på varandra" för att släppa på nationella förmågor. De nordiska länderna har goda förutsättningar då man "har någon form av gemensam strategisk kultur. Vi har alltid varit nära varandra i det mesta. Inte bara när det gäller försvar utan politiskt och hur vi är som människor med gemensam historia"(R5).

R4 menar att "Norden kulturellt är en enhet, på alla nivåer, även i inom luftarenan". Denna närhet "bäddar för att vi ser på ett hot och en omvärldsutveckling på liknande sätt"(R2).

Zandee lyfter fram *tillit, förtroende och solidaritet* som den viktigaste framgångsfaktorn, särskilt vid operativt försvarssamarbete. Även *geografi och historia* samt *likhet i strategisk kultur* lyfts fram. Respondenternas svar visar att de håller med; men också hur faktorerna hänger

ihop. Särskilt intressant är hur R2 kopplar dessa faktorer till ”liknande syn på hot och omvärldsutveckling”.

4.6.2. Skolning i den nordiska tanken

Respondenterna lyfter behovet att ”fostra officerare i den nordiska tanken”(R3). R4 menar att svenska officerares kontaktnät ”behöver vidgas så att vi bygger den kretsen till de nordiska flygvapnen”. R3 menar att kadetter och unga officerare ska vara i fokus. Utbildningsverksamheten behöver förändras med gemensamma nordiska inslag redan under grundläggande officersutbildning för att skapa kontakter och vana av samarbete. R6 menar att ”lite av ett generationsskifte” krävs och lyfter behovet av personkännedom och förståelse för varandras strategi och taktik i luftarenan.

Respondenterna nämner gemensam flygutbildning där Finland anses ”ha det mest skriande behovet”(R3). Detta skulle även kunna skapa kontakter tidigt mellan unga piloter. Motsvarande gäller inom utbildningsverksamhet i allmänhet; det ska vara ”lika naturligt att åka till en dansk skola som till Mälardalen”(R4).

Respondenternas svar i denna del kan knytas till Zandees framgångsfaktor *mindset, kultur och organisation*. Det är tydligt att man vill förändra tankesätt, där det gemensamma ska ersätta det nationella, och en vana av samarbete eftersträvas.

4.6.3. Förankring på alla nivåer

FVC har gett samtliga förbandschefer i uppdrag att ”ta in så mycket nordiska influenser som möjligt”(R3), hitta nordiska motparter och ”samverka utan att det styrs uppifrån”(R5). Det är ”upp till hela flygvapnen att se till att det genomförs”(R5). Trots detta finns en uppfattning att ”chefens vilja inte tränger ut i organisationen”(R3) och att vi har ”varit jättedåliga på att sprida detta hela vägen ut”(R2). Detta behöver åtgärdas; ”mål bilden [måste vara] känd hos samtliga medarbetare för att kunna dra nytta av kraften som finns i organisationen”(R2). R5 menar att det krävs ”omställningsförmåga hela vägen ner i alla länderna” och att man ”släpper sargen”. Detta kan kopplas till framgångsfaktorn *uppifrån-ned – nedifrån-upp* (Zandee), starkt ledarskap från den högsta ledningen är otillräckligt. Det krävs starkt engagemang på lägre nivåer genom hela organisationen.

5. DISKUSSION

Denna del inleds med återkoppling till frågeställning och syfte, följt av sammanfattning av centrala resultat. Därefter presenteras studiens slutsatser. Löpande diskuteras vetenskapliga och praktiska bidrag samt förslag till fortsatt forskning.

5.1 Transformation av nordiskt samarbete

Studien var nyfiken på som händer med ett nordiskt samarbete inom luftarenan – med lång historia men länge präglad av en elefant i rummet i form av vitt skilda säkerhetspolitiska vägval på respektive sida av Skanderna och Öresund – när begränsningarna försvinner. Syftet var att analysera hur nordiskt militärt samarbete inom luftarenan har förändrats i samband med Sveriges och Finlands Nato-inträde, samt att identifiera och förklara vilka faktorer och drivkrafter som påverkar denna förändring.

Studien kompletterar, nyanserar och fördjupar den officiella berättelsen kring NAPC tillkomst. Särskilt tydliggörs hur gemensamma mål kan överbrygga ländernas skilda fokus och intressen, men även farhågor från övriga Natomedlemmar kring konkurrens och ”klubb-i-klubben”.

Vidare visar studien hur det nordiska samarbetet inom luftarenan, analyserat genom Krafts (2024) modell för drivkrafter, transformerats från att huvudsakligen drivas av *politiska* och *organisatoriska intressen* – såsom symbolik och försvarsekonomi – till *strategiska intressen* med fokus på avskräckning och det militära problemet i Norden. Ur ett samarbete som länge varit begränsat till icke-operativa frågor som materielförsörjning och övningsutbyte växer på kort tid fram något som kan utgöra en resurs för Nato, avlasta AIRCOM i lösandet av operativa uppgifter i Norden och uppfattas som förebild för regionala samarbeten inom luftarenan.

Analysen visar vidare att ett antal faktorer, utifrån Zandee m.fl. (2016), är särskilt betydelsefulla för att förklara både möjligheter och begränsningar i samarbetet.

- *uppifrån-ned/nedifrån-upp* (engagemang från högsta ledning genom hela organisationen)
- *realism, tydlighet och allvar* (gemensamma mål, tillräckliga resurser)
- *mindset, kultur och organisation* (lyfta fram det gemensamma i vardagen, fostra officerare i den nordiska tanken)
- *suveränitet och autonomi* (balansen mellan nationellt och gemensamt)
- *standardisering och interoperabilitet* (verktyg/förutsättningar för snabb, gemensam verkan)

- *tillit, förtroende och solidaritet* (krävs för att släppa nationellt för gemensamt)
- *samordning av (förmåge)planering* (gemensamma förmågor eller förband skapar fördjupat samarbete)
- *geografi och historia samt likhet i strategisk kultur* (bäddar för gemensam syn på hot och omvärldsutveckling)
- *antal partner* (fler medlemmar försvårar samarbete)

5.2 Slutsatser

Ett antal slutsatser kan formuleras avseende teoretiska och metodologiska implikationer, betydelsen för officersprofessionen samt studiens aktualitet. Slutsatserna kopplas till studiens bidrag och möjligheter till fortsatt forskning.

För det första kan ett antal teoretiska reflektioner göras. Ina Kraft (2024) lyfter behovet av att närmare utforska militära organisationers inflytande över beslutsprocesser kring multinationella samarbeten och granska samspelet mellan strategiska, politiska och organisatoriska intressen. Studien hörsammar detta och bidrar särskilt till att belysa hur *förändringar* från politiska och organisatoriska till strategiska intressen påverkar ett samarbete. Resultaten indikerar att sådana skiften kan fungera som en katalysator för fördjupat samarbete. Detta pekar på behovet av vidare forskning mot en fördjupad teoretisering kring hur multinationella samarbeten *transformeras* vid förändrade drivkrafter. Ett möjligt uppslag är vidareutveckling av Ferreyra & Soeters (2024) teoribildning.

Studien bidrar till Zandees m.fl. (2016) teoribildning genom att visa hur förändringstryck i högre grad kan vara nedifrån-och-upp samt hur faktorer som geografi och historia samt likhet i strategisk kultur, förutom att skapa förutsättningar för samarbete, även kan bidra till en gemensam syn på hot och omvärldsutveckling.

För det andra kan metodologiska slutsatser dras. Elitintervjuer visade sig väl lämpade för studiens syfte och det undersökta fallet. Trots ett begränsat antal respondenter har metoden genererat omfattande och detaljrik empiri som går bortom vad öppna källor kan erbjuda, samtidigt som respondenternas positioner bidrog till hög trovärdighet. En begränsning är att studien fokuserar på ett enskilt fall, vilket påverkar generaliserbarheten. Avslutningsvis har endast svenska flygvapenofficerare intervjuats, vilket begränsar bredden av perspektiv. Det finns här några lågt hängande metodologiska och empiriska frukter att plocka för andra forskare. För det första kan intervjuer med officerare i övriga nordiska länder, personal inom AIRCOM och företrädare för försvars- eller utrikesdepartementet tillföra nya perspektiv. För

det andra kan studier av hur Nato-inträdet påverkat andra nordiska samarbeten, dels inom marin- och markarenan, dels den politiska nivån inom NORDEFSCO-samarbetet, bidra med nya insikter.

För det tredje aktualiserar studien reflektioner kring officersprofessionen. Inledningsvis aktualiseras betydelsen av förståelse för multinationella militära samarbeten och hur dessa förändras. Vidare var ett centralt tema i analysen att *samarbete är en djupt mänsklig aktivitet* där förtroende, kultur och personliga relationer är avgörande. Tidig skolning av officerare i den nordiska tanken framstår här som särskilt betydelsefull. För officerare i Norden bör förmågan att etablera kontakter och verka i multinationella sammanhang vara en naturlig del av yrkesrollen redan tidigt i karriären. Detta innebär viktiga implikationer för utformningen av utbildningssystemet i allmänhet och officersutbildningen i synnerhet. Ett steg i denna riktning utgör införandet av *NAPC Course* för yngre officerare från 2026 (Försvarmakten, 2025b).

Sist men inte minst har den säkerhetspolitiska utvecklingen i Arktis sällan varit mer i fokus. Den nordiska familjen i Johan Jørgen Holsts citat i forskningsöversikten står fortsatt axel mot axel men Danmark är inte längre ensamt om att blicka mot Grönland. I en tid då det transatlantiska samarbetet och Nato som organisation utmanas behöver de nordiska länderna kliva fram och ta ett utökat ansvar för säkerheten i sitt närområde. Här kan nordiskt samarbete i allmänhet, och NAPC i synnerhet, fungera som en förebild och bidra med stabilitet, handlingskraft och regionalt ledarskap – inom ramen för, och till stöd för Nato. Gemensam kultur och historia ger goda förutsättningar. Samtidigt innebär denna unika möjlighet också ett ansvar. I hög grad vilar det på den nordiska flygvapenofficerens förmåga att omsätta möjligheten i praktisk handling.

I studier av nordiska säkerhetspolitiska förhållanden, så även under denna undersökning, återkommer två begrepp som båda i grunden är geografiska; ”High North” och ”Northern Flank”. Samtidigt är det tydligt att begreppen konstrueras och ges en mening som avser mycket mer än geografi. Under kalla kriget användes begreppet ”flank” inom Nato för att beteckna alliansens perifera operationsområden, men är det fortfarande applicerbart på norra och (östra) flanken? ”High North” kopplas bland annat till tankar om framtida utveckling och klimatförändringar. Här skulle konstruktivistiska forskningsperspektiv/metoder som begreppshistoria (concepts) och föreställningar (imaginarities) kunna användas för att ge insikter i hur kollektiva uppfattningar kring dessa begrepp uppstår och påverkar oss över tid.

REFERENSER

- Alvinus, A., Borglund, A., & Larsson, G. (2023). *Tematisk analys: Din handbok till fascinerande vetenskap*. Studentlitteratur.
- Barany, Z. (2003). *The Future of NATO Expansion: Four Case Studies*. Cambridge University Press.
- Barany, Z. (2009). Stretching the umbrella: NATO's eastern expansion. *European View*, 8(2), 231–238.
- Biscop, S., Coelmont, J., Drent, M., & Zandee, D. (2013). *The Future of the Benelux Defence Cooperation*. Clingendael - Netherlands Institute of International Relations.
<http://www.jstor.org/stable/resrep05367>
- Bowden, J. (2017). Keeping It Together. *Journal of International Affairs*, 70(2), 133–149.
- Breitenbauch, H., & Jensen, B. (2024). *A New Nordic NATO?* Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/new-nordic-nato>
- Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297–298.
- Csiki Varga, T. (2023). Enabling Factors of Deepening the Visegrád 4 Defence Cooperation. *Nation and Security*, 16(2), 55–77.
- Dahl, A.-S. (2021). Back to the Future: Nordefco's First Decade and Prospects for the Next. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 4(1), 172–183.
- Drake, P., & Heath, L. (2011). *Practitioner Research at Doctoral Level*. Routledge.
- Dumoulin, A. (2018). *L'Eurocorps: Socle d'une défense européenne intégrée ?* (SÉCURITÉ & STRATÉGIE Nr. 136). Institut Royal Supérieur de Défense. <https://www.defence-institute.be/wp-content/uploads/2020/03/ss-136.pdf>
- Edström, H., & Gyllensporre, D. (2023). Exploring NATO's enlargements in Northern Europe: Theorizing military transformation. *Comparative Strategy*, 42(2), 264–286.
- Efjestad, S. (2018). The Nordic Region. I J. A. Olsen (Red.), *Security in Northern Europe: Deterrence, Defence and Dialogue* (s. 37–48). RUSI.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Sundell, A., Towns, A. E., & Wängnerud, L. (2024). *Metodpraktikan: Konsten att studera människor, organisationer och samhällen* (6 uppl.). Norstedts Juridik.
- Fedorchak, V. (2025). Differentiated alignment and Nordic cooperation in security and defence. I A. Pintsch, T.-I. Harbo, & L. Oxelheim (Red.), *Differentiated Integration in a Nordic Perspective* (s. 100-117). Routledge.
- Ferreira, M., & Soeters, J. (2024). Multinational Military Cooperation in the Global South. *Armed Forces & Society*, 50(1), 25–54. <https://doi.org/10.1177/0095327X221114928>
- Folland, R. (2023). Norsk luftmakt i endring: Styrke gjennom utvikling. *Luftled*, 2023(3), 14–17.
- Forsberg, T. (2013). The rise of Nordic defence cooperation: A return to regionalism? *International Affairs*, 89(5), 1161–1181.
- Forsberg, T., & Christiansson, M. (2025). *NATO's Northern enlargement: Finland and Sweden's path to membership*. Bristol University Press.
- Forsvaret. (3 mars 2025). *Four Nordic Air Forces Fighting as One*. Norwegian Armed Forces. <https://www.forsvaret.no/en/news/articles/nordic-division>
- Friis, K. (2021). Analyzing Security Subregions: Forces of Push, Pull, and Resistance in Nordic Defense Cooperation. *Journal of Global Security Studies*, 6(4), 1-18.
- Friis, K. (2 oktober 2024). Reviving Nordic Security and Defense Cooperation. *Carnegie Endowment for International Peace*.

- <https://carnegieendowment.org/research/2024/10/nordic-baltic-defense-cooperation-nato>
- Friis, K., & Tamnes, R. (2024). The defence of northern Europe: New opportunities, significant challenges. *International Affairs*, 100(2), 813–824.
- Försvarsmakten. (21 maj 2025a). *Nordiska flygvapnen i gemensam flygoperation över Östersjön*. <https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2025/05/nordiska-flygvapnen-i-flygoperation-over-ostersjon/>
- Försvarsmakten. (6 november 2025b). *Flygvapnet i nytt nordiskt utbildningssamarbete*. <https://emilia.swedi.mil.se/forband/lss/Pa-gang/Nyheter/Sidor/NAPCC.aspx>
- Gallis, P. E. (1999). *Kosovo: Lessons Learned from Operation Allied Force* Congressional Research Service. https://www.everycrsreport.com/files/19991119_RL30374_4267689feef813e6616222d1cc9e743750e93d91.pdf
- Guillemin, M., & Gillam, L. (2004). Ethics, Reflexivity, and “Ethically Important Moments” in Research. *Qualitative Inquiry*, 10(2), 261–280. <https://doi.org/10.1177/1077800403262360>
- Henke, M. (2019). Buying Allies Payment Practices in Multilateral Military Coalition-Building. *International Security*, 43(4), 128–162. https://doi.org/https://doi.org/10.1162/ISEC_a_00345
- Ilmavoimat. (23 mars 2023). *Nordic Air Commanders' Intent*. [https://ilmavoimat.fi/documents/1951206/2016335/ILMAV_\(U\)-Nordic-Air-Commanders-Intent_23032023.pdf](https://ilmavoimat.fi/documents/1951206/2016335/ILMAV_(U)-Nordic-Air-Commanders-Intent_23032023.pdf)
- Ilmavoimat. (21 maj 2025). *Nordic Air Forces in a joint operation over the Baltic Sea*. <https://ilmavoimat.fi/en/-/nordic-air-forces-in-a-joint-air-operation-over-the-baltic-sea>
- Kingsley, R. (2014). *FIGHTING AGAINST ALLIES*: [Doktorsavhandling, Massey University]. <https://mro.massey.ac.nz/handle/10179/6984>
- Koops, J. (2009). EFFECTIVE INTER-ORGANIZATIONALISM? LESSONS LEARNED FROM THE STANDBY HIGH READINESS BRIGADE FOR UNITED NATIONS OPERATIONS (SHIRBRIG). *Studia Diplomatica*, 62(3), 81–89.
- Koops, J., & Warwick, J. (2008). *Ten Years of SHIRBRIG* (GPPi Research Paper Nr. 11). GPPi. https://www.files.ethz.ch/isn/87403/No_11_Ten_Years_of_Shirbrig.pdf
- Kraft, I. (2024). *Journal of Military and Strategic Studies*. 23(3).
- Maas, J.-W., Greune, Ma., & Livingstone, J. (2017). 1 (GE/NL) Corps, ready for operations! The road to a Land Centric Joint Task Force Headquarters. *MILITAIRE SPECTATOR*, 186(7/8), 316–326.
- Marlow, A., & Blythe, W. (2022). Multi-Domain Warfighting in NATO The 1 German-Netherlands Corps View. *Military Review*, 2022(maj-juni), 16–27.
- Michta, A. (1999). Conclusion: Making the Pieces Fit. I A. Michta (Red.), *America's New Allies: Poland, Hungary, and the Czech Republic in NATO* (s. 185-203. University of Washington Press.
- Moelker, R., Soeters, J., & Vom Hagen, U. (2007). Sympathy, the Cement of Interoperability: Findings on Ten Years of German-Netherlands Military Cooperation. *Armed Forces & Society*, 33(4), 496–517.
- Moses, J., & Knutsen, T. (2019). *Ways of knowing: Competing methodologies in social and political research* (3 uppl.). Bloomsbury Publishing.
- Mühlenbrock, M. (2025). *NORDEFECO - A Blueprint for Regional Military Cooperation?* (INFOFLASH Juni 2025). FINABEL. <https://finabel.org/wp-content/uploads/2025/06/IF-Matthis-Muhlenbrock-June-2025.pdf>
- Panait, C. (2025). Challenges Regarding the Integration and Interoperability of Air Defense Within NATO. *Land Forces Academy Review*, 30(1), 19–26.

- Renaut, É. (2024). L'Eurocorps: Un modèle de synergie pour les applications européennes de sécurité et de défense? *Revue Défense Nationale*, 2024/2(867), 93–98.
- Ricci, M. (2016). *The European Air Transport Command: A Viable Model for Promoting European Military Cooperation?* (EU Diplomacy Paper Nr. 8). College of Europe. https://www.coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/edp_8_2016_ricci_0.pdf
- Richardson, W. (2019). Leveraging capability: A study of the interoperability of fourth- and fifth-generation NATO fighter aircraft. *Journal of Military and Strategic Studies*, 19(4).
- Sahin, H. (2016). Promises and Perils of Regional Organizations in Southeastern Europe: Lessons Learned from SEDM and SEEBRIG. *Journal of Military and Information Science*, 4(4).
- Sand, I. (2018). L'European Air Transport Command (EATC): Vers une nouvelle géographie du transport aérien des armées européennes. *Stratégie*, 2(119), 147–162.
- Saverio Agresti, F. (2020). European Air Transport Command Developing Air Mobility for Europe. *The Journal of the JAPCC*, 2020(29), 84-87
- Saxi, H. L. (2017). British and German initiatives for defence cooperation: the Joint Expeditionary Force and the Framework Nations Concept. *Defence Studies*, 17(2), 171-197.
- Saxi, H. L. (2019). The rise, fall and resurgence of Nordic defence cooperation. *International Affairs*, 95(3), 659–680.
- Soeters, J., & Tresch, T. S. (2010). Towards Cultural Integration in Multinational Peace Operations. *Defence Studies*, 10(1–2), 272–287.
- Solli, P. E., & Solvang, Ø. (2021). *Nordic Airpower Cooperation and Finland's F-35 decision: Towards a New Era?* (NUPI Policy Brief, 10/2021).
- Tamnes, R. (2018). The High North: A Call for a Competitive Strategy. J. Olsen (Red.), *Security in Northern Europe: Deterrence, Defence and Dialogue* (s. 8-22). RUSI.
- Valásek, T. (2011). *Surviving Austerity. The Case for a New Approach to EU Military Collaboration*. Centre for European Reform. https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/rp_981-141.pdf
- Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningsred 2024* (Nr. VR2405). Vetenskapsrådet. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningsred-2024.html>
- Vuga, J. (2010). Cultural Differences in Multinational Peace Operations: A Slovenian Perspective. *International Peacekeeping*, 17(4), 554–565.
- Wikman, J. (2024). Sweden Strengthens NATO's Presence in Europe. *The Journal of the JAPCC*, 2024(38), 6-12.
- Zandee, D., Drent, M., & Hendriks, R. (2016). *Defence cooperation models*. Clingendael - Netherlands Institute of International Relations. https://www.clingendael.org/sites/default/files/2016-02/Report_Defence_cooperation_models.pdf
- Ålander, M., & Alberque, W. (8 december 2022). *NATO's Nordic Enlargement: Contingency Planning and Learning Lessons*. War on the Rocks. <https://warontherocks.com/2022/12/natos-nordic-enlargement-contingency-planning-and-learning-lessons/>

BILAGOR

Bilaga A, Intervjuguide

1. Introduktion
 - a. Introducera studien och redogöra för syftet med intervjun
 - b. Databehandling, samtycke och sekretess
 - c. Starta inspelning
2. Kunskap om NAPC och Nordic Division
 - a. Resonera fritt – vad du tänker kring fenomenet NAPC - vad innebär det för dig?
 - b. Vad innebär Nordic Division på CAOC Norway för dig?
 - c. Vilket är problemet som NAPC/Nordic Division ska omhänderta?
 - d. Vilken är målbilden med samarbetet? Lång/kort sikt.
 - e. Upplevs målbilden gemensam eller skiljer det mellan länder/personer (geografisk utblick)?
 - f. Kan du nämna exempel på några typfall när Nordic Division kan nyttjas?
 - g. Hur uppfattar du att arbetet med uppbyggnaden går?
 - h. Finns det någon förebild/känner du till något liknande samarbete?
 - i) Följdfråga vid behov: synen på NORDEFECO som förebild
 - i. Hur kommer (org)strukturen se ut?
3. Styrkor/fördelar
 - a. Vad ser du är de största styrkorna? Vilka fördelar kan samarbetet innebära?
 - b. Hur kompletterar detta Nato?
 - c. Vilka är framgångsfaktorerna för att lyckas?
 - d. Kommer några nationella förmågor att försvinna?
 - e. Kommer det skapas multinationella förbandsenheter (utöver stab)?
4. Svagheter/utmaningar
 - a. Vilka svagheter innebär samarbetet?
 - b. Vilka är det största utmaningarna?
 - c. Legitimitet: hur går resonemanget kring parallell-struktur?
 - d. Upplever du någon kraftsplittring i förhållande till Nato-integrationen?
 - e. Nyttja Nordic Division – hur går resonemanget kring behov av konsensus?
 - f. Finns det något som blivit svårare sen Nato-inträdet?
5. Praktiska frågor (påminn om sekretess)
 - a. Bemanning?
 - b. Doktrinutveckling/anpassning nationellt för att omhänderta NAPC?
 - c. Utmaningar ledningsstöd?
 - d. Var och av vem fattas beslut om att nyttja Nordic Division?
 - e. Hur ska konceptet övas?
6. Avslutande frågor
 - a. Finns det något ytterligare du tänker kring NAPC som du tror kan vara relevant?
 - b. Avslutning
 - i) Om du kommer på något ytterligare.
 - ii) Finns det någon annan du tycker jag borde prata med?

Bilaga B, Teman och kategorier

1. Olika viljor och utblick - på resan mot ett gemensamt mål
 - a. NAPC tillkomst
 - b. Gemensamma mål, olika fokus/intressen
2. NAPC och det militära problemet
 - a. NAPC som lösning på ett militärt problem
 - b. NAPC skapar ett militärt problem
3. Nationell suveränitet eller gemensamma förmågor?
 - a. Nationell suveränitet och förmåga
 - b. Gemensamma förband
 - c. Förmågeskapande verksamhet
4. NAPC – ett unikt samarbete för Nato
 - a. En klubb i klubben?
 - b. NAPC – en resurs för Nato
 - c. Unikt samarbete
5. Utmaningar och möjliggörare
 - a. Resurser och kraftsplittring
 - b. Nationella processer och regelverk
 - c. Nordic Division
6. Samarbete som en djupt mänsklig aktivitet
 - a. Förtroende och gemensam kultur
 - b. Skolning i den nordiska tanken
 - c. Förankring på alla nivåer